

(המשך ממעמד 15)
בישראל נמצאו קרובי-אמו. האם הם יהיו ימים? היתה שאלתו הראשונה. לא ידעתי מה להשיב לו. אמרתי לו שקודם יכירם. הייתי צריך לקנות ממנו מאה שלגונים, אותם שיתחייב בפני מעבירי למכור אותו יום. "עכשיו הייתי צריך להוציא את הבנות מהמשפחה שאצלן היו. ידעתי שעם המשי פחות איכל להסתדר - ואומנם הסתדרתי איתן. שילמתי להן כמה עשרות לירות וסיפרתי להן שאני לוקח את הילדות לראות את קרובי-משפחה בישראל.

"הבעייה היתה, איך להוציא את הילדים מהשכונה בלי לעורר חשד. אמרתי לנביל שיתחיל לחלק שלגונים לכל הרחוב, בחינם. מייד הצטופפו סביבנו עשרות ילדים. כך הלכנו בתהלוכה גדולה, מבלי לעורר חשד. הצלחתי להביא את ארבעת ילדיה של פתחיה לבית המושל. שם שאלתי אותה אם היא רוצה לחזור ליהדות או שהיא מעדיפה לחיות כערביה.

"הסכרתי לה כי אם ברצונה להמשיך ל- התגורר בעזה, היא יכולה לעשות זאת ולא יאונה לה כל רע. לא לחצתי עליה. פתחתי בפניה את כל הדרכים והאפשרויות, שלא תחשוב שאנו רוצים לגיירה בכוח. "היא השיבה לי: 'אני רוצה לחיות ב- מקום שחיים הרוי וששם ילדו אותי. כאשר יחיו האחים שלי. כאשר ימותו - אמותי.' "לקחתי אותה ואת לידיה אלי הביתה."

★ ★ ★

"בשר ערבים פתחן!"

ל אחר שפתחיה ובנותיה טבלו ב- מיקווה, נתן בית-הדין הרבני בתל-אביב פסק-דין הצהרתי, המכיר בה כיהודיה. הן בנים - שנימולו אומנם כמוסלמים - הם יהודים לפי ההלכה היהודית, כיוון שאמם יהודיה. אבל עליהם לעבור עוד טקס הטפת דם, כדי להשלים את המילה.

לשלושת הילדים הקטנים של עליזה כהן לא היה המעבר ליהדות ולישראל קיצוני כמו לגבי הבן הבכור נביל. הוא, שחונך כל ימיו על שינאת-יהודים, לא היה מוכן להשלים עם היותו בעצמו יהודי. הוא סירב לכתוב באוכל שהוגש לו בבית הרב דרעי, טען כי העוף הוא של תרנגולת שהונחה בבשרם שהרב דרעי לקח אותו ללול והראה לו כמה מאכלים את העופות וכיצד שוחטים אותם ומכנינים אותם למאכל - הסכים לטעום. לאט-לאט נשברה התנגדותו. תחילה רצה לברוח ולחזור לעזה. "בבקשה, סעו" אמר לו הרב דרעי. נביל נשבר. הוא קיבל על עצמו בהסכמה להיות יהודי, התחיל ללמוד מפי הרב דרעי את עיקרי היהדות, כולל ההתחלת-תפילין והתעטפות בטלית.

סיפר הרב דרעי: "יום אחד ידעתי שהוא יהיה יהודי. היה זה כשפנה אלי ואמר: 'בעוד ארבע שנים, כשאתגייס לצה"ל, תע- וזר לי שיקבלו אותי לחיל הכומות ה- אדומות'."

★ ★ ★

דת - כן;

אזרחות - לא

א ין ככוונתו של הרב דרעי להפוך את נביל ואחיו מחמד ליהודים דתיים. הוא יסתפק אם יהיו ישראלים נאמנים. לשם כך יש בדעתו למסור אותם לחינוך באחד הקיבוצים; ולא דווקא קיבוץ דתי. אלא שבניתיים הסתבר, כי הדרך ליהדות היא ארוכה, קשה ומסוכנת.

הרבנות הכירה אומנם ביהדותה של עלי זה כהן - אבל המדינה אינה מוכנה לה- כיר בה בתור שזאת. מכיוון שבדייה תערי דת-יהודי של ערביה מעזה, מסרב משרד- הסעד לסייע לה. הסוכנות היהודית מסרבת לטפל בקליטתה. אין מוסד המוכן לעזור לרב דרעי לקלוט את עליזה וילדיה, ב- ישראל.

הרב דרעי משכן אותה בכל פעם בדירה אהרת אצל ידידיו. הדירה האחרונה היא ב- ירושלים. הוא תומך באשה בעזרת תרומות שהוא אוסף ממכרים. אבל מצב זה אינו יכול להימשך לאורך ימים. המצוקה הכל- כלית עומדת כמיכשול על דרך קליטתה של עליזה כהן במדינה ממנה נחטפה בהיותה תינוקת.

יש רגעים בהם היא שוקלת אם לא מוטב היה לחזור להיות כערביה בעזה בביקתת- החימר העלוכה בשכונת-העוני. כי הביורוקרטיה אינה רגילה לטפל באג- דות המהלכות שם שתיים. עליזה כהן עלולה עוד לללות שיש סוף טראגי לאגדה שלה, שכבר התחילה בטראגדיה.

שמואל דיין היה אינך, סופר, עסקן,

חבר-כנסת, אב מפורסם - ועקשן

אבא דיין

דור הולך
בעת טקס הקבורה בהלל, ניצב דויד בן-גוריון בין מוקירי זיכרו של שמואל דיין. פניו - ופני הנחמדים סביבו - מאים בבירור כי אין זו טקס לווייה: כאן נעלם עוד שריד של הדור האגדי שבא ארצה בעלייה השנייה.

דומיית הפרידה

בבית-הקברות המוצל של הלל, המושב ששמואל דיין היה מייסדו, בנו, שרהביטחון משה דיין, ניצב דומם, דרועותיו שלובות, בעת סתימת הגולל. כאן קבורים גם אחיו, אמו ואחותו של משה דיין.

גם בנכדתו יעל התגאה, והירבה להצטלם עימה. על אף היותו בנגוריונסט מישבע, שנהג תמיד להציב לדוגמה את חייה-צמל של האיכרים, ראה בקאריירה הספרותית- העירונית של יעל מקור לגאווה.

★ ★ ★

קץ טראגדי

ה טראגדיות האישיות שנחתו עליו הגי- בירו בו את הנטייה להסתגר. המהלומה הראשונה היתה נפילתו של זוהר, הצעיר בבניו, בראש פלוגה של ההגנה, במלחמה נגד לוחמים דרוזים שתקפו את רמת-יוחנן ב-1948. זוהר היה אז בן 22, צעיר מאחיו הבכור ב-11 שנים. בתו השנייה, אביבה, שירשה את כל תכונות אמה - מצאה את קיצה הטראגי לפני פחות משנה.

מקור גאווה

א זלם כשראה את בנו מצמיח כנפיים וממריא לפסגות חדשות, הצניע את ליכתו שלו, לבל יפריעו נוכחותו ואישיותו לדיין החדש. רבים מחבריו משוכנעים, כי זאת הסיבה שהוא פרש מהכנסת. את גאוד- תו במשה הפגין גם כאשר לא היה בנו סופולארי ביותר. פעם, למשל, בשיא פרשת לבון, סובבוהו כמה טטורנטים נרגזים, ב- לכתו ברחוב אלנבי, ואחד מהם קרא: 'הנה האבא של משה דיין!' "נכון?!" השיב, והחחה קידה לגלגנית.

הבן הבכור

משה, בגיל שלוש, בין הוריו דבורה ושמואל דיין, בקבוצת דגניה א', ב-1918.

ק שה לכתוב סיפור על האיש שמואל דיין, כי הסיפור נוטה בעל- כורחו להיות סיפורה של תקופה. מזכיר רים את לידתו לפני 78 שנים בואשקוב שבאוקראינה - ומייד מצטיירת תמונה של המאסה האדירה של יהדות רוסיה, אשר נתנה לעולם את גדולי החסידות, את מר- בית מנהיגיה שר המהפכה הבולשביקית, ואת גושהמנהיגים של ההנהגה הציונית ומדינת-ישראל.

מזכירים את עלייתו ארצה ב-1908 - והרי לך העלייה השנייה על כל אנדתייה. מעלים את עבודתו כפועל חקלאי במושבות השרון, ואת הצטרפותו לכיסי קביצת דגניה א' - ומקפלים במשפט זה את תורת עבודת-א'מה של אד. גורדון.

★ ★ ★

עקשנות

ש מואל דיין היה אופייני לשיכבה של- מה של מנהיגי התנועה הפועלית של דורו. אבל הוא גם הצטיין בחלוציות שהבי- דילו אותו מכל היתר. ובמיוחד: עקשנותו, שנראתה לרבים כנוקשות קשה.

תכונה זו דחפה אותו להצטרף אל אבי רעיון מושבי-העובדים, אליעזר יפה. שהגיע מאמריקה. הניח את יסודות המושב הרא- שון - נהלל. דגניה א' היתה אז בת עשר, ולמשפחת דיין היו כבר שני ילדים. אך שמואל - האיכר שהיה גם סופר ועסקן של תנועתו - גמר אומר בליבו, והמספחה החלה את הכל מחדש, ביישוב עני, שתיי- שבו אפו את הפיתות שלהם על זרבים, ונאחזו בציפורניהם באדמה רחייית-קדחת.

★ ★ ★

חמימות

מ ה שהוא השיג בעקשנות. השלימה אש- תו דבורה בחמימותה האנושית. כמוהו, היתה גם רבקה ילדת אוקראינה, והיא על- תה ארצה שנה אחת אחריו.

